

Kowalska, Joanna

Posiedzenie naukowe Zespołu Historii Metodologii

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 17/4, 813

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Następnie przewodniczący udzielił głosu prof. B. Paszkowskiemu, który kolejno odpowiadał dyskutantom na stawiane problemy i pytania.

cd.

POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII METODOLOGII

Dnia 23 maja 1972 r. w Krakowie odbyło się pod przewodnictwem prof. Pawła Rybickiego posiedzenie naukowe Zespołu Historii Metodologii. Na posiedzeniu tym referat „*An Essay on the Foundations of Geometry*” B. Russella i krytyka tej książki we Francji w latach 1898—1900 wygłosiła prof. Izidora Dąbska.

Powstanie geometrii nieeuklidesowych dało początek licznym pracom a także kontrowersjom na temat podstaw geometrii i poznawczego charakteru jej aksjomatów. Tę właśnie problematykę podjął Bertrand Russell w swojej dysertacji *An Essay on the Foundation of Geometry*, którą przedłożył w roku 1895 dla uzyskania tytułu członka Trinity College Uniwersytetu w Cambridge. Praca ta, pisana we Włoszech, była drugą z kolei książką Russella, książką przy powstawaniu której przeżył on pierwsze swoje doświadczenia twórcze¹. Składa się ona z dwóch części: krytycznej i pozytywnej. W pierwszej daje zarys historii meta-geometrii od Gaussa do Sophusa Lie oraz przeprowadza analizę logiczną niektórych teorii geometrii; w drugiej zawiera wykład własnych koncepcji Russella — dotyczących geometrii projekcyjnej i metrycznej — i jej filozoficznych konsekwencji. Poznanie naukowe zawiera pewne elementy formalne i materialne. Według Russella wszystkie aksjomaty geometrii projekcyjnej są sędami syntetycznymi *a priori*, natomiast w geometrii metrycznej obok aksjomatów tego typu, wspólnych dla geometrii euklidesowej i geometrii nieeuklidesowych, występują swoiste dla geometrii euklidesowej aksjomaty o charakterze zdań empirycznych.

Książka Russella wywołała żywą polemikę, w której m.in. wzięli udział Couturat i Poincaré. Couturat, ceniąc tę książkę (przeczytał się do jej wydania po francusku w 1901 r.), bronił jednak apriorycznego a zarazem intuicyjnego charakteru wszystkich aksjomatów geometrii euklidesowej. Poincaré atakował Russella z pozycji konwencjonalizmu, krytykując także tezę o empirycznym charakterze aksjomatów. Mimo że Russell przeprowadził gorącą polemikę z Poincaré krytyki jego nie uwzględnił w nowym, angielskim wydaniu swojej książki, w którym ustosunkował się do — pisanych w tym samym czasie — uwag drugiego polemisty Couturata. Być może — jak sugerowała prof. Dąbska — wiąże się to ze stosunkiem Russella do Poincaré i jego stanowiska konwencjonalistycznego. Prawdopodobnym jest, że dyskusja przyczyniła się do późniejszej zmiany stanowiska Russella, idącej w kierunku redukcji geometrii abstrakcyjnej do podstaw czystej matematyki i logiki, i odróżnienia od niej geometrii fizycznej jako jej empirycznej interpretacji.

W dyskusji, jaka wywiązała się po referacie, udział m.in. wzięli: doc. I. Szumilewicz, dr W. Rolbiecki, prof. W. Voisé, mgr M. Władyka i prof. P. Rybicki. Dotyczyła ona ewolucji poglądów Russella, konwencjonalizmu i zagadnienia kryterium prawdy. Padały także pytania bardziej szczegółowe, np. czy w toku późniejszych dyskusji naukowych była kwestionowana teza o apriorycznym i empirycznym charakterze aksjomatów oraz czy sam Russell w *Principia Mathematica* lub w innych swoich pracach nie zrewidował tego podziału?

Joanna Kowalska

¹ Pierwsza książka Russella traktowała o socjalizmie niemieckim i z filozofią nie miała nic wspólnego.